

Тема № 1: "ІСТОРІЯ, РЕАЛЬНІСТЬ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ"

ПЛАН

1. ІСТОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНА "ЛОГІСТИКА"
2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ І ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ.
3. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ

1. ІСТОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНА "ЛОГІСТИКА"

Розглянемо походження терміна "логістика".

Більшість дослідників сходиться на тому, що поняття слова "логістика" походить із Древньої Греції, де "logistic" означало "рахункове мистецтво" чи "мистецтво міркування, обчислення". У Римській імперії під логістикою розуміли правила розподілу продовольства. У часи візантійського імперії логістику визначали як мистецтво постачання армії і керування її переміщеннями. Призначенням логістики у Візантійській імперії було "платити платню армії, належним чином озброювати і підрозділяти її, постачати зброєю і військовим майном, вчасно і повною мірою піклуватися про її потреби і, відповідно, готувати кожний акт військового походу, тобто розраховувати простір і час, робити правильний аналіз місцевості з погляду пересування армії, а також аналіз сил опору противника і відповідно до цих функцій керувати і керувати, одним словом, розпоряджатися рухом і розподілом власних збройних сил".

Історично можна простежити два основних трактування терміна "логістика", що дійшли до наших днів.

Перше пов'язане із застосуванням логістики у військовій області. Поштовхом до розвитку військової логістики були фундаментальні роботи відомого військового теоретика ХІХ століття барона А. Жоміні (1779-1869), у яких він визначав логістику як практичне мистецтво керування військами, що включає широке коло питань, пов'язаних із плануванням, керуванням і постачанням, визначенням місць дислокації військ, транспортним обслуговуванням армії і т.і. Широкого розвитку принципи логістики набули у роки другої світової війни в задачах матеріально-технічного забезпечення американської армії, дислокованої в Європі, в одласті організації взаємодії між постачальниками озброєння, продовольства, транспорту та військових формувань. Паралельно з практичним застосуванням у багатьох країнах, насамперед у США і СРСР, розвивалася теорія військової логістики, що визначала логістику як науку про планування і керування переміщенням і матеріально-технічним постачанням військ.

Друге трактування терміна "логістика" використовувалося в роботах знаменитого німецького математика Г. Лейбніца (1646 -1716) як поняття математичної логіки. Надане ним визначення терміна було закріплено на філософському конгресі в Женеві у 1904 р.

Зазначені два основні трактування поняття “логістика” існують у наш час практично у всіх європейських мовах. У табл. 1.1 наведені в хронологічному порядку визначення, що присутні в деяких словниках.

Таблиця 1.1

Словникові визначення терміна "логістика"

Визначення	Джерело
Мистецтво керування переміщенням військ як удалині, так і поблизу від ворога, організація їхнього тилового забезпечення	Военный энциклопедический лексикон. -СПб., 1850
Математична логіка	Словарь современного русского литературного языка, т. 1-17. - М. - Л., 1948 - 1965
Символічна логіка, новітній різновид формалістичної логіки	Словарь иностранных слов. - М, 1954
Техніка штабної служби, розрахунки тилів; техніка перевезень і постачання	Мюллер В. К. Англо - русский словарь. -М, 1963
Матеріально-технічне забезпечення, робота тилу; організація тилу і постачання	Ганшина К. А. Французско-русский словарь. - М.: Русский язык, 1977
Тил і постачання, матеріально-технічне забезпечення, робота тилу	Мюллер В. К. Англо - русский словарь. -М, 1990
Військова наука, зв'язана з постачанням, підтримкою і рухом матеріалів і людей	Webster's Desk Dictionary. - N.Y.:Portland House, 1990
Керування переміщенням і матеріально-технічним забезпеченням збройних сил. Один з чотирьох найважливіших елементів військової науки (поряд з тактикою, стратегією і розвідкою). Постачальницько-збутова діяльність цивільних підприємств	The Encyclopedia Americana. International Edition. V. 17. - Danbury: Grolier Inc., 1991
Наука про планування, контроль і керування транспортуванням, складуванням і іншими матеріальними і нематеріальними операціями, чиненими в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача відповідно до інтересів і вимог останнього, а також	Родников А.Н. Логистика: Терминологический словарь. - М.: Экономика, 1995

передачі, збереження й обробки відповідної інформації	
---	--

2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ І ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ

Логістика як наука і як інструмент бізнесу в цивільній області почала формуватися на початку 1950-х років, насамперед у США. Еволюція логістики тісно пов'язана з історією й еволюцією ринкових відносин в індустріально розвинутих країнах, причому сам термін “логістика” у бізнесі став застосовуватися у світі лише з кінця 1970-х років.

Логістика є наукою, що бурхливо розвивається. Багато питань, що відносяться до її понятійного апарата і термінології, постійно уточнюються і змінюються, наповнюючись новим змістом. У динаміці розвитку логістики ХХ століття можна виділити декілька історичних етапів.

Період з 1920-х до початку 1950-х років називається періодом “фрагментаризації”. У цей період ідея логістики як комплексного інструмента зниження загальних витрат і керування матеріальними потоками в бізнесі не була виявлена, хоча окремі логістичні функції вже відігравали роль у зниженні складських витрат у виробництві, транспортуванні, складуванні і т.і. Загальні економічні умови, рівень розвитку технології і менеджменту не сприяли прояву переваг логістики.

Розглянутий період важливий тим, що в ньому були сформульовані передумови майбутнього впровадження логістичної концепції. До факторів, що сприяли розвитку логістики в цей період, можна віднести такі фактори:

- зростання запасів і транспортних витрат у системах дистрибуції товарів;
- ріст транспортних тарифів;
- поява і швидке поширення концепції маркетингу;
- розвиток теорії і практики військової логістики.

Протягом цього періоду вийшов ряд робіт з маркетингу, у яких була розкрита природа фізичного розподілу як складової частини маркетингу, зазначена особлива роль маркетингу в організації і підвищенні ефективності збуту товарів. Поступовий перехід від ринку виробника до ринку покупця був ключовим фактором та сприяв появі логістики в бізнесі.

Даний період характеризувався активним розвитком військової логістики, насамперед у США. До початку 1950-х років була в основному сформована теорія військової логістики. Практична значимість розроблених логістичних підходів була доведена американською армією під час відкриття другого фронту в роки другої світової війни, коли були успішно застосовані принципи єдиного керування і координації постачання, складування і транспорту. Не можна скидати з рахунків і досвід логістичної координації роботи тилу і транспорту, забезпечення постачання і переміщення величезних військових контингентів, здійснюваного радянськими військовими фахівцями в роки Великої Вітчизняної війни.

Період із середини 1950-х по 1970-і роки західні фахівці називають періодом становлення (концептуалізації) логістики. Цей період характеризувався швидким розвитком теорії і практики логістики.

Одним із ключових факторів стрімкого входження логістики в західний бізнес з'явилося виникнення *концепції загальних витрат* у фізичному розподілі. Зміст цієї концепції полягав у такому: можна так перегрупувати витрати в дистриб'юції, що загальний рівень витрат на просування товарів від виробника до споживача зменшиться. Наприклад, переключуючи перевезення товарів з автомобільного на повітряний транспорт, можна уникнути необхідності створення проміжних складів, тобто виключити витрати на складування, збереження і керування запасами. І хоча витрати на власне транспортування можуть зрости, загальний рівень витрат у розподільній мережі зменшиться.

Разом з цим існував ще ряд об'єктивних економічних і технологічних факторів, що пояснюють прискорений розвиток логістики в цей період. До основних таких факторів можна віднести:

- зміни в моделях і відносинах споживчого попиту (розвиток олігополістичних ринків);
- тиск фактора витрат на виробництво;
- прогрес у комп'ютерних технологіях;
- зміни в стратегіях формування запасів;
- вплив військового досвіду.

Ці фактори найбільше яскраво проявилися в 1960-х роках у США. Основними тенденціями на ринку стали посилення уваги до покупців (зокрема, збільшення частки сервісних послуг) і поява великої кількості різноманітних конкурентоздаєних товарів, що задовольняли однакові потреби споживача (конкурентних товарів). Це змусило організації бізнесу шукати нові шляхи координації попиту та пропозиції, кращого обслуговування споживачів. Виникли нові логістичні підходи до скорочення циклів замовлення і виробництва продукції. Підвищення розмаїття товарів майже автоматично привело до значного зростання витрат на створення і підтримку запасів у системах дистриб'юції. Це, у свою чергу, потребувало пошуку нових шляхів удосконалювання товаропровідних структур і зниження витрат у процесах фізичного розподілу.

За бурхливим економічним ростом, відразу після другої світової війни до середини 1960-х років, намітився помітний спад виробництва і період стиску довгострокового прибутку виробників. ріст олігополістичної конкуренції Зміна ринкової ситуації підсилила тиск фактора витрат на виробників продукції, змусила менеджерів шукати нові шляхи підвищення продуктивності праці, зниження витрат у виробництві і дистриб'юції.

Одним з важливих факторів, що сприяли розвитку логістичного мислення у цей період, було застосування в бізнесі обчислювальної техніки й інформаційних технологій.

Наприкінці 1960-х років на Заході була сформульована так називана

концепція бізнесу-логістики як комплексного (інтегрального) інструмента менеджменту. Основний зміст цієї концепції зводилося до наступного: “Логістика - це менеджмент усіх видів діяльності, що сприяють руху і координації попиту та пропозиції на товари у визначеному місці й у заданий час”.

До кінця 1970-х років на Заході практично завершилася так називана “тарно-пакувальна” революція, що докорінно змінила складський процес, його операційний склад, організацію, технічне і технологічне забезпечення. Великого розвитку набуло виробництво транспортно-складського устаткування, нових видів тари й упакування, сучасних автоматизованих складських комплексів, активно почала впроваджуватися контейнеризація перевезень вантажів.

Період з 1980-х до середини 1990-х років характеризується стрімким розвитком маркетингової й інтегральної концепцій логістики в індустріально розвинутих країнах Заходу. Визначальною ідеєю розвитку логістики в цей час було максимальне поєднання логістичних функцій фірми і її логістичних партнерів у так званому *повному логістичному ланцюжку*: “закупівлі - виробництво - дистрибуція - продажу” з метою досягнення кінцевої цілі бізнесу - мінімальних витрат. У розглянутий період відбулися істотні зміни у світовій економіці, що пояснюють швидкий розвиток логістики. Основними змінами можна відмітити наступні:

- революція в інформаційних технологіях і впровадження персональних комп'ютерів (ПК);
- глобалізація ринку;
- зміни в державному регулюванні інфраструктури економіки;
- поширення філософії загального керування якістю;
- зростання партнерства і стратегічних союзів;
- структурні зміни в організаціях бізнесу.

У 1980-і та 1990-і роки прискореними темпами почало розвиватися застосування персональних комп'ютерів. Революція в інформаційних технологіях підсилила розуміння того, що для досягнення ефективності в організації логістичної системи поряд з матеріальними необхідно керувати супутніми інформаційними потоками.

Однією з найбільш важливих рушійних сил розвитку логістики у цей період стала *концепція загального керування якістю*, яка широко поширилася в західному бізнесі. Ця концепція, що була узятя на озброєння переважною більшістю провідних компаній світу, зробила дійсний переворот у теорії і практиці застосування менеджменту.

Відповідно до одного з визначень, *концепція загального керування якістю* - це управлінський підхід, що ставить у центр уваги задачу підвищення якості і заснований на участі в рішенні цієї задачі всіх членів фірми (організації) на всіх стадіях виробництва і просування продукції (послуг), що дозволяє досягти довгострокового успіху за рахунок задоволення потреб споживачів і завдяки взаємній вигоді як кожного члена фірми, так і суспільства в цілому.

Концепція загального керування якістю є свого роду філософією керування, яка визнає, що потреби споживача і цілі бізнесу нероздільні. Цей підхід стосується рівною мірою всіх елементів логістичних систем.

1980-і роки відзначалися бурхливим ростом союзів і альянсів у бізнесі, що змінили попередню практику недовіри, підозрілості і запеклої конкуренції. Завдяки концепції інтегрованої логістики партнери по бізнесу почали шукати шляхи продуктивної координації в плануванні і керуванні запасами готової продукції, транспортуванні, вантажо-переробці, організації продажів. Багато логістичних союзів були створені традиційними конкурентами в області надання спеціалізованих послуг на транспорті, у системі оптової торгівлі і дистриб'юції. Розвитку ділового співробітництва в логістиці сприяли прийняті урядами багатьох країн юридичні акти і поправки до законів, що орієнтовані розвиток міжфірмової, міжгалузевої і міжнародної кооперації.

Еволюція логістики за рубежом показує, що вона стає одним з найважливіших стратегічних інструментів у конкурентній боротьбі для багатьох організацій бізнесу. Ті фірми, що використовують концепції інтегрованої логістики, як правило, можуть ефективно усталити свої позиції на ринку.

На рис. 1.1 представлена еволюція логістики за рубежом у плані розвитку теорії і практики керування матеріальними, а також супутніми інформаційними і фінансовими потоками, тобто рішення всього комплексу питань, пов'язаних із процесами оборту сировини, матеріалів і готової продукції, доведенням їх від постачальників до підприємств-виробників і від останніх до кінцевих споживачів відповідно до їхніх вимог.

3. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ

До основних тенденцій розвитку логістики відносяться такі фактори:

1. **Швидке зростання витрат на перевезення.** В зв'язку із зростанням товарних цін і інфляцією, витрати на перевезення збільшилися. Підвищення рівня керування усім транспортно-технологічним процесом передбачає розгляд суміжних з процесом перевезеннями ланок у логістичному ланцюгу - виробництво, постачання продукції, розподіл, фінанси.

2. **Досягнення межі ефективності виробництва.** Стає усе складніше досягти істотного зниження виробничих витрат, тому що з виробництва вже "зняті усі вершки". Логістика залишається областю, де ще зберігаються значні потенційні можливості скорочення витрат фірми.

3. **Фундаментальні зміни філософії запасів.** Водночас у різних продавців знаходиться приблизно половина запасів готової продукції, інша половина - в оптових торговців і виробників. Методи керування запасами здатні скоротити загальний рівень запасів і змінити співвідношення запасу, що підтримується, до 10% у різних продавців і 90% у дистриб'юторів і виробників.

4. **Створення продуктивних ліній** як прямий результат впровадження концепції маркетингу (надання кожному споживачу тієї продукції, яка йому необхідна).

5. **Комп'ютерні технології.** Логістичне керування пов'язане із обробкою величезного масиву даних. Сама можливість керування припускає знання:

- місця розташування кожного споживача;
- розміри кожного замовлення;
- місця розташування засобів виробництва, складів і центрів розподілу;
- витрат на перевезення від кожного складу чи виробника до кожного споживача;
- доступних видів транспорту і пропонованого рівня обслуговування;
- місця розташування постачальників;
- рівня запасів на кожному складі і у центрі розподілу.

Розвиток комп'ютерних технологій дозволяє здійснити на практиці концепцію логістики.

6. **Зростання використання комп'ютерів** постачальниками (продавцями) і споживачами. Це дозволяє фірмам систематично вивчати якість послуг різних постачальників. На основі такого аналізу можна досить точно визначити рівень обслуговування, наданого постачальниками. Результати аналізу приводять багато фірм до усвідомлення необхідності модернізації систем розподілу, які вони використовують. Деякі виробничі фірми використовують систему постачання матеріальних ресурсів "точно в термін", що пред'являє дуже високі вимоги до постачальників.

Контрольні запитання.

1. Історія походження терміну "логістика".
2. Історичні умови виникнення логістики.
3. Етапи розвитку логістики.
4. Еволюція логістики.
5. Концепція загального керування яністю як найбільш рушійна сила логістичних змін.
6. Основні тенденції розвитку логістики.